

19. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року N 2755-VI // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 92 (10.12.2010). – Ч. 1. – Ст. 3248.
20. Поддєрьогін А.М. Корпоративне податкове планування у фінансовому управлінні підприємством [Текст] / А.М. Поддєрьогін, В.К. Черненко // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 47-54.
21. Подоходный налог с колхозов // В кн. Финансы и кредит СССР : Учебник, под ред. Н.Т. Беркова. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – Львов: Вища школа, 1987. – 374 с.
22. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів» № 1185 від 31 жовтня 2011 року // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 90 (28.11.2011). – Ст. 3271.
23. Синчак В.П. Концепція удосконалення системи оподаткування у сільському господарстві [Текст] / В.П. Синчак // Університетські записки. – 2008. – № 4. – С. 425-429.
24. Соколовська А.М. Податкова політика в Україні: особливості та уроки на перспективу / А.М. Соколовська [Текст] // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 24-37.
25. Танклевська Н.С. Розвиток податкових відносин у сільському господарстві України [Текст] / Н.С. Танклевська // Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 168. – Ч. 2. – С. 337-342.
26. Указ Президента України Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки N 1529/99 від 3 грудня 1999 року // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 49 (24.12.99). – Ст. 2400.
27. Указ Президиума Верховного Совета СССР от 10.04.65 г. «О подоходном налоге с колхозов» (с последующими изменениями) [Електронний ресурс] / Налогообложение России в 60-80-е годы. – Режим доступу (URL): http://www.finteoria.ru/nalog60_80g.html.
28. Уркевич В.Ю. Фіксований сільськогосподарський податок у проекті Податкового кодексу України [Текст] / В.Ю. Уркевич // Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України : Серія "Право". – 2010. – Вип. 156. – С. 69-75.
29. Юшко С.В. Фіксований сільськогосподарський податок: історія та перспективи застосування [Текст] / С.В. Юшко [Текст] // Фінанси України. – 2009. – № 11. – С. 63-72.
30. Financing the Common Agricultural Policy / Agriculture and Rural Development budget expenditure [Електронний ресурс] // Official site of European Commission. – Режим доступу (URL): http://ec.europa.eu/agriculture/cap-funding/index_en.htm.
31. Jitea I.-M. Agricultural income taxation: a comparative analysis between several new member states // Bulletin University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine (UASVM, Romania), Horticulture, 67(2)/2010.
32. Seligman E.R. The income tax: a study of the history, theory and practice of income taxation at home and abroad / 3rd printed edition. – New Jersey, USA, 2005.
33. Veen H.B. van der, Meulen H.A.B. van der, Bommel K.H.M., Doorneweert B. Exploring agricultural taxation in Europe // Report 2.07.06. – The Hague, LEI, 2007.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2014 р.

*

УДК 368.03:330.133.2

**Ю.В. АЛЕСКЕРОВА, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»**

Моделі страхової політики при сільськогосподарському страхуванні

Постановка проблеми. Розвиток сільського господарства тісно пов'язаний із високим рівнем ризику, що полягає у відсутності гарантій одержання результатів виробничої діяльності під впливом різних чинників, насамперед природних. У розвинених країнах світу агрострахування набуло поширення і

стимулює розвиток агропромислового комплексу. Для України цей процес поки що формується суперечливо, з пошуками власного шляху ефективних моделей страхової політики як макро-, так і мезорівня. Тому важливим є загальний аналіз моделей страхової політики при сільськогосподарському страхуванні.

© Ю.В. Алескерова, 2014

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми агрострахування на різних етапах його функціонування та формуванню моделей страхової політики висвітлюються у працях вітчизняних учених: В. Андрійчука, К. Базилевич, О. Гаманкової, А. Головка, О. Гудзь, О. Дзюблюка, Т. Коваленко [14], С. Навроцького [16], М. Ямпольського та ін. Серед закордонних учених слід назвати М. Аршби [4], А. Бранда, Л. Грасса, Дж. Калана [12], В. Кісельова [13], А. Нікітіна [17], В. Таргонського, Т. Шуміліної [23], В. Щербакова [24] та ін.

В останні роки, як свідчать дослідження Т. Коваленко [14], С. Навроцького [16] та Агроіншуранс Інтернешнл [1; 3; 11], спостерігаються деякі позитивні зрушення в державній структурі управління аграрними ризиками в Україні, зокрема прийнято закони про страхування та агрострахування з державною підтримкою [9], введено практику ліцензування агрострахової діяльності тощо. У 2012 році був створений Український Аграрний Страховий Пул [15] як єдиний центр управління ризиками за програмами державних закупівель зернових, Аграрного фонду та контролю реалізації програми державної підтримки з агрострахування [3]. Проте державна програма субсидування агрострахування у 2012–2014 роках так і не почала реалізуватися через відсутність коштів у державному бюджеті та з інших причин.

За результатами 2013 року ринок агрострахування України становив 16,5 млн дол. США. Прогнози на 2014 рік суперечливі: вони «показують тенденцію до скорочення обсягу зібраних премій до 20%, що пов'язано з політичною кризою в країні і відсутністю субсидованого агрострахування в Україні» [3], і що «сумарна оцінка потенціалу ринку агрострахування в 2014 році, включаючи держпрограми і добровільне страхування – більше 200 млн грн. При впровадженні обіцяного субсидування страхування з державною підтримкою, збори премій в майбутньому році можуть перевищити 300 млн грн» [1].

Актуальність дослідження полягає у формуванні оптимальної моделі аграрного страхування, висвітленні ролі держави та страхових компаній у цій сфері, побудові ефективних взаємозв'язків між учасниками відносин

та сприяння постійній збалансованості фінансового стану аграрних підприємств.

Метою статті є аналіз та класифікація моделей сільськогосподарського страхування залежно від типів попиту, що характерні для страхового ринку, та пошук стратегічних рішень для їх здійснення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджувана проблема знаходиться на стику різних наукових напрямів, що охоплюють різні аспекти державної підтримки сільськогосподарського страхування. По кожному з них напрацьовано певний теоретичний і практичний матеріал, що відображає загальні та часткові результати використовуваних авторами підходів, але вичерпно не вирішено питання про теоретичні та практичні аспекти застосування перспективних моделей страхування у цій галузі економіки.

У політиці державного регулювання розвитку сільського господарства та у господарській практиці страхових компаній недостатньо уваги приділяється розробці стратегічного розвитку сегменту сільськогосподарського страхування як для всього ринку, так і для його цільових сегментів, продукції, галузей і видів діяльності. Зважаючи на це, ринкова ситуація розвивається за ініціативи окремих страхових компаній, зокрема АСКА, ІНГО Україна, ПЗУ Україна, Оранта, Домінанта, Страхові Гарантії, Брокбізнес і Української Аграрно-Страхової компанії (УАСК) [1], за напрямками, які ці компанії згенерували. Для порівняння, у 2009 році на аграрному сегменті страхового ринку працювали 17 компаній, у 2010-му – 16, у 2011 році – 15. На нинішній час їх налічується 16, а активних залишилося 9. Саме тому, що відсутні методичні підходи до вирішення проблеми вибору прогресивних моделей страхування, аналізу їх ефективності та можливості адаптації в Україні.

Як вважають фахівці, «незважаючи на відсутність державної підтримки, у 2013 році ринок набув чіткої сегментації – системне обслуговування державних програм форвардних закупівель (84% ринку) і розвиток добровільного страхування» [1, с. 21].

Такий стан зумовлений тим, що, на думку дослідника А. Нікітіна, «понад сімдесят років страхування майна підприємств АПК здійс-

нювалося в обов'язковій формі. Демонізація страхового ринку не спричинила кардинальної зміни концептуальних основ страхового захисту. Це і є основною причиною низького рівня розвитку страхування в сільському господарстві на сучасному етапі» [17]. Головними перешкодами формування нової дієвої моделі комерційного агрострахування за державної підтримки є низька прибутковість значної частки сільськогосподарських підприємств, особливо малих і середніх, високі ризики для більшості видів агровиробництва та нестача коштів у бюджеті країни. Тому навіть у проекті Концепції агрострахування вказано, що «ситуація, яка склалася на сьогодні в Україні стосовно страхування сільськогосподарських ризиків, щонайменше гальмує прогрес і може бути визнана кризою розвитку системи» [15].

Найважливішими проблемами сучасного сільськогосподарського страхування є: відсутність чітких цілей і стратегії розвитку страхування, немає чіткого плану участі держави, не визначено види сільськогосподарського страхування; наявність недоліків чинного законодавства та недосконалість методичної бази, оскільки саме нормативні документи не дають можливості розвиватися і приватно-комерційним формам страхування тощо.

Виклад основних результатів дослідження. Аграрне страхування, як один із найбільш ефективних способів управління ризиками, надає змогу поєднувати інтереси учасників ринку аграрного страхування та держави, першочерговим завданням якого, насамперед стосовно державної політики, є забезпечення стабільного економічного зростання, добробуту та захисту аграрного сегменту економіки.

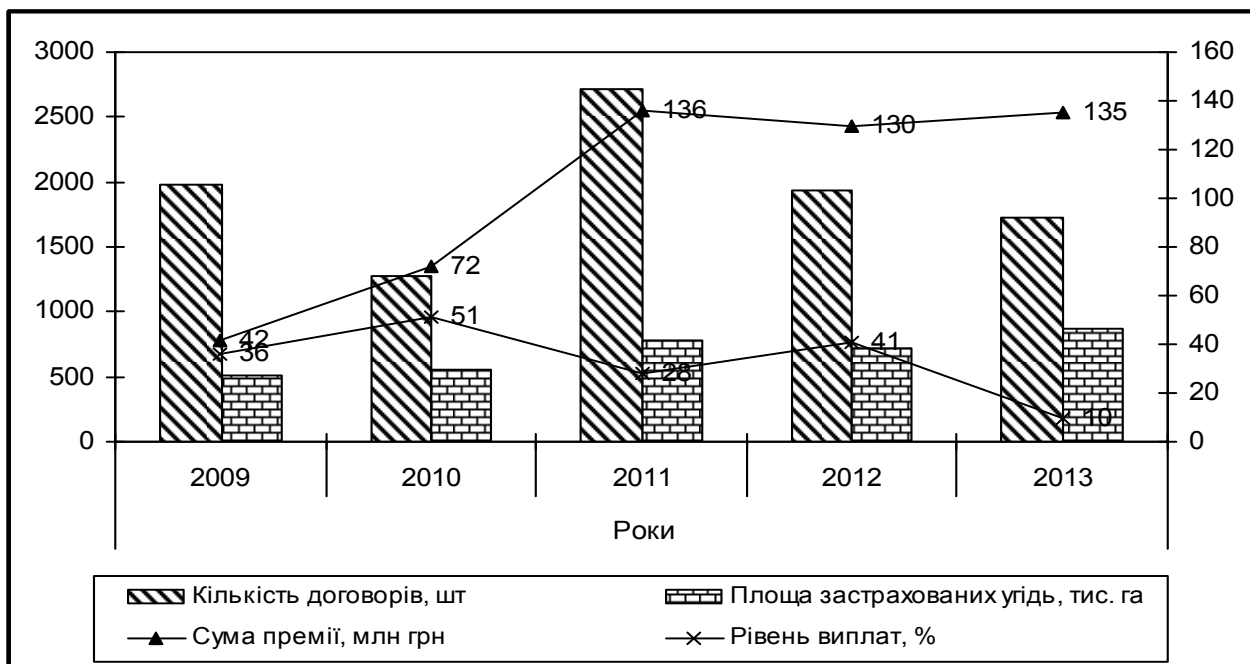
Термін «страхова політика» часто інтерпретують та ототожнюють із «системою страхування». На нашу думку, система страхування є відображенням страхової політики на рівні практичного застосування. Тому в статті оперуємо категорією «страхова політика», маючи на увазі вибір держави із множини моделей системи страхування. Крім того, «власне страхування є невід'ємною частиною соціальної політики держави», та, як

зазначено у п. 1.3 Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», цим Законом регулюються «основи державної політики підтримки страхування сільськогосподарської продукції» [10].

Зокрема, Р. Соболев вважає, що саме «державна політика в галузі страхування потребує вдосконалення через подальший розвиток нормативної бази, інтеграцію України в міжнародні структури в галузі страхування, забезпечення оптимального співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням, залучення страхового ринку до вирішення соціальних питань тощо» [20]. У підручнику О.Д. Вовчака «Страхова справа» теж зазначено про те, що «формування, подальший розвиток і вдосконалення державної політики в галузі страхування мають здійснюватися відповідно до сучасних потреб, з урахуванням наявних економічних можливостей і згідно з вимогами міжнародних угод і міжнародних організацій, до яких приєдналася і Україна» [7]. Система страхування у такому випадку, згідно з теорією страхування та різних концептуальних основ трактування поняття, виступатиме як форма, спосіб, метод, система заходів попередження збитків, система економічних відносин тощо [28].

Із цього випливає, що вибір моделі страхової політики – це реалізація державної політики страхування в Україні, яка на сьогодні потребує вивчення зарубіжного досвіду та його адаптації до українських реалій. Саме тому постає наукове завдання аналізу світових моделей аграрної політики та відповідь на питання, які саме з них можуть бути використані у вітчизняному досвіді.

Нинішній стан розвитку ринку страхових послуг в аграрному секторі не дає підстав для оптимізму: страхові послуги аграріям надає лише незначна кількість компаній, інформація про умови й порядок страхування неповна та важкодоступна, перелік ризиків, від яких страхують страхові компанії, часто не відповідає потребам страхувальників-аграріїв. Зокрема, дані щодо страхування сільськогосподарських культур у період 2009–2013 років наведено на рисунку.

Динаміка страхування сільськогосподарських культур за період 2009–2013 рр.

Джерело: Дані Агроіншуранс Інтернешнл [1, с. 2-3].

Ринок страхових послуг для аграрного сектору за останні три роки показав незначне зростання у 2013 році, стабільно збільшуються застраховані площі, навіть при зменшенні кількості договорів з 2710 у 2011-му до 1722 у 2013 році. Сума премій для страхових компаній свідчить про незначне зростання через пониження середньої ставки премії з 3,74 у 2011-му до 3,10 у 2013 році. За поясненнями фахівців [1], низький тариф зумовлений застосуванням переважно договорів мультиризиків з безумовною франшизою на рівні 50%, з умовою компенсації лише катастрофічних збитків. Сумарні ви-

плати на компенсації за договорами у 2013 році становили 13 млн грн. Проте, із загальної суми премій, зібраних на ринку страхових послуг за 2013 рік, 84% припадає на збори за програмами, що координуються АСП. Тобто до певної міри ринок страхових послуг потерпає від односторонності програм та адміністративного регулювання.

Тому, як і в інших сферах наукового знання, є потреба проаналізувати, які моделі аграрного страхування використовуються за кордоном. Для порівняння, у Росії, наприклад, страхові премії та виплати наступні (табл. 1).

1. Страхові премії та виплати з агрострахування в Росії у 2010–2013 рр., тис. руб

Показники агрострахування	2010	2011	2012	2013	2013 у % до 2010
Страхова премія	9565829	16225901	13316107	13880020	145,1
Страхові виплати	7713229	8214481	7716917	5763848	74,7
Коефіцієнт виплат, %	80.63	50.63	57.95	41.53	-39,1 п.

Джерело: [2; 5, розділ Динаміка сборов и выплат по регионам и по видам страхования].

Як дослідили В. Кісельов [13], М. Аршба [4] та інші науковці [1; 2; 5; 8; 19; 23; 25–29], сфера системи аграрного страхування

досить широка. Стислий аналіз існуючих схем страхування за кордоном наведено в таблиці 2.

2. Основні програми агрострахування зарубіжних країн

Програми	Короткий зміст
США	Державна підтримка аграрного страхування з 1980 року, прийнято <i>Федеральний Акт щодо страхування врожаю</i> (Federal Crop Insurance Act). Структура всіх зібраних страхових премій розподіляється так: за програмами страхування доходів 60% усіх премій; за програмами страхування врожаю – 20%; за програмами індексу доходу – 10%; за програмами індексу врожайності – 3%. Решта 7% страхових зборів становлять страхові премії від спеціальних програм з федеральним субсидуванням на культури

Португалія	Система «державного та приватного партнерства». Держава: субсидії фермерам на страхування та організація перестрахування. Приватні страхові компанії (інтегровані в систему страхування сільськогосподарських ризиків): розроблення програм страхування та контроль за їх виконанням; відшкодування частини ризиків, не відшкодованих державою
Іспанія	Комплексна система сільськогосподарського страхування була започаткована в Іспанії в 1978 році з прийняттям Закону «Про комбіноване аграрне страхування». Система, впроваджена цим Законом, розповсюджується на рослинництво, тваринництво та лісове господарство
Німеччина	Розвинений інститут агрострахування, використовує методи прямого державного відшкодування втрат сільськогосподарським підприємствам. Завдяки державним коштам компенсуються збитки внаслідок граду, бурі, повені та інших погодних аномалій
Франція	Уряд сформував особливий державний фонд, що компенсує втрати, завдані рослинництву природними катаклізмами. Вимогою для відшкодування збитку є наявність у фермера договору страхування господарства. У цьому випадку держава компенсує в середньому приблизно 45% загального обсягу збитку
Іспанія	Надає субсидії фактично за всіма видами сільськогосподарських ризиків (заморозки, засуха, пожежа, буря, град, хвороби і паразити, повінь), але страхуються тільки головні культури
Австрія	У галузі надання допомоги сільгосппідприємствам збігається з російським (50% страхового внеску за полісом виплачує аграрне господарство, а 50% премій страховику виплачує держава на основі заяви с.-г. товаровиробників). Є особливий фонд, що компенсує 25% страхових внесків страхувальникам, місцеві бюджети також оплачують 25%, решту суми сільгоспвиробник виплачує самостійно
Індія	У листопаді 2013 року уряд прийняв Національну програму страхування врожаю, яка об'єднує існуючі схеми страхування, такі як Національна система сільськогосподарського страхування (NAIS), страхування врожаю (WBCIS) і Національне аграрне страхування (MNAIS). Вона спрямована на раціоналізацію страхових послуг фермерам і стабілізацію доходів, особливо від кліматичних ризиків
Російська Федерація	Сферу регулює Федеральний закон від 25.07.2011 № 260-ФЗ «Про державну підтримку в сфері сільськогосподарського страхування». Існує перелік правил субсидування з коштів державного бюджету на компенсування частини витрат сільгосптоваровиробників на страхування врожаю сільгоспкультур. Субсидії надаються сільськогосподарським товаровиробникам для фінансування 50% страхових внесків за договорами страхування [22]
Білорусь	Закон про обов'язкове страхування сільськогосподарських ризиків, за яким з 1 січня 2008 р. всі сільськогосподарські підприємства повинні страхувати культури і тварин у державній страховій компанії БелГосСтрах

Джерело: [2; 8; 9; 12; 22; 23; 25-29].

Як зазначають вчені, зокрема В. Кісельов [13], для багатьох розвинених країнах світу аграрне страхування є об'єктом пильної уваги й підтримки з боку держави. Ефективному розвитку найважливішого інструменту регулювання агропромислового виробництва – страхування – сприяє той факт, що його державна підтримка згідно з правилами СОТ звільнена від зобов'язань по скороченню. Зарубіжний досвід, на думку А. Нікітіна [17], свідчить також про те, що страхування – це не тільки механізм захисту майнових інтересів власне товаровиробників, а й тих інвестицій, які спрямовуються для залучення інноваційних технологій у сільськогосподарське виробництво.

Загалом, існує два види програм – програми страхування врожайності та програми страхування доходів, які гарантують компенсацію втрат виробника сільськогосподарської продукції не тільки від недобору врожаю, а й від зниження цін на продукцію.

Підходи, притаманні більшості страхових моделей у країнах світу, ґрунтуються на моделюванні ризиків для біологічних систем та

значно різняться від традиційного моделювання майнових ризиків, оскільки «біологічні системи володіють здібностями до адаптації до різних типів небезпек, а також відновлення після небезпек залежно від часу впливу в певній фазі росту» [25]. Тому визначення еластичності впливу небезпек, наприклад за дослідженнями Agriculture Risk, передбачає моделювання за культурами, за якого відшкодування залежить від агрокліматичної зони, типу культури, ґрунту і рельєфу, сорту, методів виробництва тощо.

Щодо сформованих моделей аграрного страхування, то воно для усіх країн є добровільним і обов'язковим. Обов'язкове страхування практикується нечасто, форма участі держави – оплата страхових премій або часткова компенсація втрат у разі реалізації тих чи інших ризиків.

Сільськогосподарське страхування з державною підтримкою практикується у США, Канаді, Іспанії, Росії тощо. Як бачимо, це країни, що мають велику протяжність території, тому «в результаті настання стихійних лих шкоди зазнає відразу значна кількість

сільськогосподарських виробників, що спричиняє великі виплати і високу вартість страхових послуг». Саме тому сільськогосподарське страхування потребує участі держави. Сільськогосподарське страхування без державної підтримки практикується у Німеччині, Норвегії, Бельгії тощо, така організація страхування притаманна країнам з низькоризиковим характером ведення аграрного виробництва.

Світовий досвід переконує, що в міжнародній практиці сільськогосподарського страхування сформувалися дві основні моделі – умовно це «американська» та «європейська» [1; 3]. Обидві мають певні перева-

ги і недоліки, але найефективнішим при страхуванні аграрних ризиків є поєднання їх. Саме така система страхування сільськогосподарських ризиків діє в Іспанії, яка, за оцінками експертів міжнародного проекту ЄС Tacis «Вдосконалення управління ризиками фермерських господарств та малих і середніх господарств в аграрному секторі», є країною з найрозвиненішою системою агрострахування в Європі [1].

Таким чином, виділимо основні з них, згідно з думкою «Експерт РА», що «ефективна система сільськогосподарського страхування повинна будуватися на певних наступних принципах» (табл. 3).

3. Основні принципи формування моделі аграрного страхування

Принципи	Короткий зміст
Добровільність	Страхування сільськогосподарських ризиків стосується стратегій управління ризиками комерційних підприємств, великих та середніх сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, підприємців, ОСГ і має бути побудоване на добровільній основі
Заінтересованість сільгоспвиробника	Участь у програмі сільськогосподарського страхування має бути вигідною для сільгоспвиробників
Ризик-менеджмент	Страхування повинно стати елементом ризик-менеджменту для сільгоспвиробників, сприйматися не як спосіб привласнення бюджетних коштів або отримання доступу до безоплатних субсидій, а як інструмент управління ризиками
Багатоваріантність продуктової лінійки	Страховальник повинен мати свободу вибору прийнятого для нього страхового продукту, а для цього вони мають бути представлені широким спектром. Між страховими компаніями має бути конкуренція за клієнтів
Стимулювання ефективних сільгоспвиробників	Страхування повинно стимулювати розвиток виробничих технологій у сільському господарстві. При розрахунку страхової премії має враховуватися наявність передових технологій виробництва, що знижують ризики сільгоспвиробника, а показник недобору врожаю слід розраховувати індивідуально за даними с.-г. підприємства, а не середнього рівня по регіону
Рівний доступ сільгоспвиробників до отримання субсидій	Для збереження вільної конкуренції між сільгоспвиробниками державні субсидії повинні надаватися в рівному розмірі незалежно від суб'єкта господарювання і типу господарства. Особливо це стосується холдингових структур та ОСГ, розрив між якими поки що не вдається усунути
Збалансованість	Обсяг виділених субсидій повинен прямо залежати від величини попиту на сільськогосподарське страхування з державною підтримкою
Прозорість	Весь механізм від укладення договорів до одержання страхових відшкодувань має бути простим і зрозумілим насамперед для сільгоспвиробника, водночас контролюватися з боку держави від недобросовісних страхових фірм
Багаторівнева система страхового захисту	Специфіка сільськогосподарського страхування (висока ймовірність кумуляції ризиків), а також висока соціальна значущість цього виду страхування визначають необхідність додаткових вимог до надійності страхових компаній, що працюють в цій сфері, а саме – обов'язкову участь держави
Незалежна експертиза	В основі системи андеррайтингу та врегулювання збитків у сільськогосподарському страхуванні має бути незалежна експертиза, оскільки у страховій сфері наявні конфліктні ситуації, що вимагає незалежної сторонньої оцінки у разі виникнення спорів

Джерело: [6].

Як бачимо, повною мірою дотриматися цих принципів можливо лише за державного регулювання ринку страхових послуг для сільського господарства. Крім того, навіть найпрогресивніші форми комерційного страхування не в змозі самостійно регулювати ситуацію. Наприклад, на думку фахівців [1, с. 21], основними передумовами лідерства страхових компаній на найближчі

роки є: розвиток страхування в регіонах; запровадження простих і зрозумілих агровиробникам програм страхування; розвиток системи єдиного андеррайтингу; зосередженість на співпраці з середніми і малими підприємствами; розвиток співробітництва з банками в частині заставного страхування та державними органами, що реалізують стратегію розвитку сільського господарства.

Отже, ці заходи теж можуть бути реалізовані тільки з участю держави.

За даними Аграрного страхового пулу, «на сьогодні в Україні відсутня ефективна загальнодержавна система страхування сільськогосподарських ризиків, яка мала б забезпечити належний захист інтересів сільськогосподарських товаровиробників та держави». Саме тому, «основною задачею побудови загальнодержавної ефективної системи страхування сільськогосподарської продукції є: захист інтересів аграріїв та держави, шляхом мінімізації збитків сільськогосподарських товаровиробників, страховиків, через механізм розподілу ризиків серед них; ... створення чіткого, прозорого механізму співпраці між аграріями, державою, страховиками, та іншими учасниками ринку»[15].

Таку позицію підтримують і більшість дослідників, зокрема, на думку Н. Осьмьоркіної, «створення ефективної системи розподілу та управління ризиками сільськогосподарського виробництва повинно стати важливим напрямом сучасної аграрної політики..., заходи з розбудови системи аграрного страхування можливі за ефективного використання державних ресурсів і максимального задіяння можливостей аграрного та страхового ринку»[18].

Проте, при аналізі сценаріїв розвитку моделі сільськогосподарського страхування з державною підтримкою думки дослідників не збігаються. Наприклад, деякі дослідники [21] вважають, що в програмі опиняться і сільгоспвиробники, і страхові компанії, і держава, і економіка в цілому, оскільки «сільгоспвиробники сприйматимуть страхові внески не як плату за придбання страхового захисту, а лише як умову отримання безоплатних дотацій з боку держави. Страхові компанії ставитимуться до агрострахування, як до тимчасового джерела отримання доходів, без стратегічного розвитку цього виду бізнесу». Саме ці фактори і необхідно нейтралізувати, створюючи ефективну модель агростархування.

У Концепції агрострахування зазначається, що «сучасний стан розвитку системи аграрного страхування диктує потребу у формуванні системного підходу до його розбудови, що ... передбачає визначення та зако-

нодавче оформлення форм взаємодії трьох головних учасників аграрного страхування – сільськогосподарських виробників, страхових компаній та уряду. Виходячи з того, що уряд є виразником загального інтересу суспільства, а також з того, що спостерігається певний брак довіри між аграрним та страховим сектором, саме уряду має належати головна роль у консолідації зусиль інших учасників та збалансуванні їхніх інтересів» [15].

Узагальнюючи вищевикладене, можемо констатувати, що оскільки традиційно страхова політика у сільському господарстві на Україні формувалася з обов'язковою і вирішальною участю держави, немає потреби відмовлятися від цієї практики і надалі. Навіть не маючи достатньо коштів для реалізації заявлених на даний час програм страхового захисту в сільському господарстві, держава нормативним регулюванням впливає на процес, насамперед позиціонуючи свою політику у цій сфері, підкреслюючи надзвичайну важливість галузі для економіки країни.

На нашу думку, використовуючи зарубіжний досвід [9; 12; 23; 25-29], щоб страхування з державною підтримкою було ефективним, важливо дотримуватися наступних рекомендацій: застосування у страховій справі відповідних технологій, таких як дистанційне зондування, імітаційне моделювання, 3D візуалізація, інформаційно-комунікаційні технологій як інструменти для підвищення точності й об'єктивності оцінки врожаю і втрати дохідності. Необхідно створити єдину базу даних, де має бути зібрано все, пов'язане зі страхуванням: дані про погоду, атлас порогів для критичних погодних елементів, прибутковість, продуктивність, фази вегетації тощо, яка була б однаково доступною для всіх заінтересованих сторін та які могли б бути використані урядом і страховою індустрією як орієнтири.

Важливою є також розробка інноваційних схем, що пов'язує страхування з іншими фінансовими послугами, такими як кредити, продаж стратегій управління ризиками, щоб знизити вартість угоди і для забезпечення довгострокової життєздатності. Має бути організована належна система стандартизації регулювання та контролю, оперативного реагування на скарги товаровиробників.

На думку В. Кісельова, «головною метою держрегулювання в страховій сфері має бути формування надійних і рівноправних взаємовідносин між постачальниками і споживачами страхових послуг, здатних забезпечувати взаємовигідне співробітництво між ними. Необхідно повністю змінити інститути та процедури взаємодії між учасниками страхового ринку й умови їх практичного застосування. При цьому держава повинна виступати в якості основного інституту, який формував би прийнятні умови функціонування агрострахового ринку і створював основні стимули до цього, а страхові компанії виступали б в якості основного суб'єкта відтворення страхових відносин» [13].

Конвергенція управління сільськогосподарським страхуванням може дати унікальні продукти. За дослідженнями С. Навроцького [16], це виявлятиметься у субсидуванні страхових премій і виплат; компенсації адміністративних витрат; фінансуванні розробок страхових продуктів; фінансуванні освітніх та інформаційних заходів, науково-дослідних робіт; субсидуванні перестрахування тощо.

Висновки. В Україні створена й розвивається інфраструктура управління ризиками виробництва і дохідності за участю держави та страхових компаній, де значну роль відведено Страховому аграрному пулу. Ця мо-

дель ґрунтується на участі держави у страховій діяльності в сільському господарстві. Насамперед, повинні визначатися обсяги бюджетних зобов'язань держави щодо субсидування сільськогосподарського страхування, необхідна також диференціація розмірів страхових тарифів, набору сільгоспкультур, прийнятих на страхування, з урахуванням зональних умов сільгоспвиробництва, створення державних фондів страхових резервів, підтримки сільгоспстрахування за принципом розподілу витрат держави і страхувальників, розробка нових програм, у тому числі, комплексних.

За Зведеними рекомендаціями круглих столів щодо удосконалення системи страхування сільськогосподарської продукції в Україні (п. 2.2), передбачається клопотання про виділення у проекті державного бюджету на 2015 та наступні роки коштів на фінансову підтримку сільськогосподарського страхування [15]. Саме тому оптимальною моделлю розвитку аграрного страхування є державна система із залученням страхового бізнесу.

Потребує вирішення системний підхід до зниження ризиків сільськогосподарських товаровиробників не лише шляхом бюджетного фінансування, а й створення додаткових послуг і продуктів у сфері управління ризиками. Саме ці напрями є прерогативою подальших досліджень у даній сфері.

Список використаних джерел

1. Агроиншуранс Интернешнл. Аналитический отчет „Рынок Агострахования Украины в 2013 г.” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.agroinsurance.com (31.03.2014).
2. Агострахование — премии и выплаты [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.apstrah.ru/index.php/prensa/2013-12-10-09-40-15/86-agostrakhovanie-250-mln-r-premii-i-875-mln-r-vyplat>.
3. Агострахование в Украине: Анализ работы в 2013 г. и перспективы развития на 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: www.agroinsurance.com/ru/agribusiness_insurance/?pid=24596.
4. Аршба М.В. Воспроизводственная действенность системы агострахования с государственной поддержкой / М.В. Аршба // Вестник Адыгейского гос. ун-та. Серия экономика. – 2013. – № 4. – С. 36-42.
5. Ассоциация агропромышленных страховщиков [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.apstrah.ru/index.php/prensa/publikatsii>.
6. Будущее страхования сельскохозяйственных рисков в России: Новые грабли [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.gaexpert.ru/researches/insurance/new_rake/part5/.
7. Вовчак О.Д. Страхова справа: підручник / О.Д. Вовчак. – К.: Знання, 2011. – 392 с.
8. Востпроизводственно-хозяйственные ориентиры страхования сельхозпроизводителей на основе анализа зарубежных моделей [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/vosproizvodstvenno-hozyaystvennye-orientiry-strahovaniya-selhzotvaroproduzhditeley-na-osnove-analiza-zarubezhnyh-modeley>.
9. Государственная поддержка фермеров в развитых странах [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iimp.kz>.
10. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 9 лютого 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>.
11. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.

12. Калан Дж. Система сельскохозяйственного страхования в США: презентация на международной конференции по сельскохозяйственному страхованию в Мадриде [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.agroinsurance.com>.
13. Киселев В.Г. Имитационная система мониторинга программ агрострахования / В.Г. Киселев ; Вычислительный центр им. А.А. Дороницына РАН. – М., 2010. – 32 с.
14. Коваленко Т. Агострахування з держпідтримкою [Электронный ресурс] / Т. Коваленко. – Режим доступа: <http://www.agro-business.com.ua/2011-05-11-22-05-40/1450-2013-03-14-08-44-29.html>.
15. Концептуальні засади розвитку агострахування в Україні. Сайт Українського Аграрного страхового Пулу (<http://uaipr.com.ua/>) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_gynok/008.htm.
16. Навроцький С.А. Система сільськогосподарського страхування: тенденції та перспективи розвитку [Электронний ресурс] / С.А. Навроцький. – Режим доступа: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..
17. Никитин А.В. Государственная поддержка страхования сельскохозяйственных рисков: теория, методология и практика / А.В. Никитин. – М., 2008. – 350 с.
18. Осьмьоркіна Н. Актуальні проблеми страхування сільськогосподарського виробництва в Україні [Электронний ресурс] / Н. Осьмьоркіна. – Режим доступа: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
19. Секреты успешной бизнес-модели страхования в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/14/02/03/4636>.
20. Соболев Р.Г. Удосконалення державної політики в галузі страхування в Україні [Электронный ресурс] / Р.Г. Соболев. – Режим доступа: <http://www.kbua.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/doc/3/08.pdf>.
21. Сценарий развития новой модели сельскохозяйственного страхования с господдержкой: проигрывают все [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.raexpert.ru/researches/insurance/new_rake/part5/.
22. Федеральный закон от 25 июля 2011 года № 260-ФЗ «О государственной поддержке в сфере сельскохозяйственного страхования и о внесении изменений в Федеральный закон «О развитии сельского хозяйства» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base.garant.ru/12188234/>.
23. Шумилина Т.В. Оптимизация системы государственной поддержки сельскохозяйственного страхования с учетом требований Всемирной торговой организации / Т.В. Шумилина, К.А. Жичкин // Изв. Оренбур. гос. аграрн. ун-та. – Оренбург, 2012. – №1(33). – С. 180-182.
24. Щербаков В.В. Партнерство государства и бизнеса в страховании сельскохозяйственных рисков : монография / В.В. Щербаков. – М.: Изд. Дашков, 2011. – 226 с.
25. Agricultural Insurance in Latin America [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.swissre.com/latin_america/ag_insurance_latam.html.
26. Agriculture Risk Transfer and Models Literature review of risks and risk management tools in agriculture [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/chapter3.pdf>
27. Decisions in Northern Illinois [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/21073/1/sp06gi01.pdf>.
28. Strategising a new approach to crop insurance in India [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ccafs.cgiar.org/blog/strategising-new-approach-crop-insurance-india>.
29. The Spanish combined AGRICULTURAL INSURANCE SYSTEM // State Organisation of Agricultural Insurance [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://aplicaciones.magrama.es/documentos_pwe/confe/burgaz-ing.pdf.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2014 р.

* * *

Новини АПК

Україна представила потенціал вітчизняного тваринництва в Китаї

Фахівці Міністерства аграрної політики та продовольства України взяли участь у роботі Семінару з розвитку тваринництва для азійсько-європейських посадових осіб 2014 року, що відбувся у м. Чанчунг, Китайська Народна Республіка.

У семінарі взяли участь представники 14 країн Європи та Азії. Учасникам заходу була надана можливість ознайомитися з різними аспектами економічного та соціального життя КНР. Зокрема, розвитком молочного та м'ясного скотарства в Китаї, біотехнологіями, переробкою продукції тваринництва, екологічними аспектами сталого розвитку тваринництва тощо.

Учасники семінару відвідали різні установи, а саме: молочну ферму Джілінського державного аграрного університету, комбикормові заводи, біотехнологічний центр Джілінської академії аграрних наук, м'ясокомбінату із забою великої рогатої худоби за технологією «Халаль», фабрики з вирощування грибів, центральну лабораторію ветеринарного контролю.

Директор Департаменту тваринництва Мінагрополітики України Андрій Гетья презентував учасникам зустрічі потенціал українського тваринництва та перспективи співпраці України й Китаю.

Прес-служба Мінагрополітики України